

ข่าวห้องสมุดสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY VETERINARY LIBRARY NEWS

Volume 46, Number 1 January 2023 ISSN 0997-2054

ห้องสมุดและศูนย์เอกสารการสัตว คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนอังรีดูนังต์ กรุงเทพฯ 10330 โทร. 02-218-9554-7

สภาพความเป็นไปจากโรคระบาดติดต่อรุนแรงน่าสะพรึงกลัวของสุกร
(swine highly epizootic and dreadful disease) จนกลายเป็น
โรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African swine fever) ในประเทศไทย

สุพล เลื่องยศลิขิตกุล

บุญมี สัญญสุจจารี

เมื่อภาคส่วนของการเลี้ยงการผลิตสุกรโดยภาพใหญ่ระดับมหภาคของประเทศที่ได้เคยกระทำสืบต่อกันมายาวนาน มีการปรับปรุงพัฒนาการจนดีขึ้นตามลำดับได้ถูกทำให้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบกับทั้งโครงสร้างใหญ่ทั้งหมดไปอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ซึ่งอาจใช้คำว่าพลิกผันอันเนื่องมาจากเหตุความเสียหายจากการติดเชื้อไวรัสร้ายแรงของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASF) อันเป็นโรคอุบัติใหม่ ที่ทำให้ตัวสุกรส่วนใหญ่เกือบทุกตัวของทุก ๆ ฝูงทั่วทุกพื้นที่การเลี้ยงของประเทศหากติดเชื้อนี้ต้องป่วยไข้สูง แสดงอาการรุนแรงอย่างที่สุดจนถึงล้มตายจำนวนมากอย่างไม่อาจประมาณการความเสียหายทั้งหมดจากมหันตภัยนี้ได้ เหตุการณ์ภัยพิบัติความเสียหายใหญ่หลวงต่อเนื่องของวงการธุรกิจผลิตสุกรได้ปะทุขึ้นแล้วแพร่รุนแรงกับไปโครงสร้างฟาร์มสุกรในทุกระดับการเลี้ยง รวมไปถึงรายย่อยแบบครัวเรือนในชนบท โดยข้อเท็จจริงที่ได้ทราบกันอยู่สำหรับผู้มุ่งศึกษาติดตามเฉพาะเรื่องโรคระบาดสุกร ASF นี้ คือเป็นแบบ pandemic อย่างสมบูรณ์ เทียบเคียงได้คล้ายกับกรณีการแพร่ลามครั้งใหญ่ทั่วโลกของโรคระบาดเชื้อโคโรนาไวรัส COVID-19 ของปัจจุบันที่เป็นกันทั่วทุกทวีป อันพบว่าแหล่งแพร่ระบาดใหญ่ก่อตัวมาจากประเทศจีน โรค ASF นับเป็นกรณีศึกษาสำคัญ จัดเป็นตัวอย่าง หรือแบบฉบับที่ดีให้กับวงการการศึกษาด้านสุขภาพสัตว์ สาเหตุโรคติดเชื้อไวรัสร้ายแรง และด้านระบาดวิทยาทางการสัตวแพทย์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ที่สุดของวงการธุรกิจสุกรของประเทศ และของทุกประเทศที่ประสบเหตุหากไม่สามารถจัดการตอบโต้ปัญหาได้อย่างถูกวิธี หรือมีประสิทธิผลดีพอ แม้จะจบจนถึงปัจจุบันเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ก็ยังไม่มีวิธีการบำบัดรักษาใดหรือชีวภัณฑ์ วัคซีนแคนดิเดตแหล่งใด แม้ในความพยายามขั้นตอนการทดลอง ที่ดีพอหวังผลได้สำหรับการใช้ฉีดป้องกันโรคอันตรายนี้

อติตอาจารย์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ภาพประกอบจากสื่อต่างประเทศ แสดงการขนส่งเคลื่อนย้ายซากสุกรป่วยตายเป็นเหตุแพร่กระจายโรค)

สำหรับประเทศไทยโดยการลำดับเหตุการณ์จากผู้ศึกษาติดตามใกล้ชิด กลุ่มนักวิเคราะห์ประมวลข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าว ข้อมูลที่เชื่อถือได้ว่าโรคได้ติดเข้ามาเริ่มสร้างความเสียหายกับผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยรายเล็กของหมู่บ้านชนบทตามแนวชายแดน ซึ่งก็ได้ทราบชัดเจนดีไปกว่า ก่อนหน้านั้นนานหลายเดือน (ตั้งแต่ตอนกลางปี พ.ศ. 2562) สุกรจำนวนมากในชนบทพื้นถิ่นของฝั่งเมืองท่าชีเหล็ก (Tachileik) และเมืองใหญ่หลายเมืองของรัฐฉานตะวันออก ประเทศเมียนมา ได้เกิดโรค ASF มาเป็นเวลาหนึ่งแล้ว โดยสิ่งก่อโรค ถูกนำเข้ามาจากลำน้ำแม่สาย ลำน้ำรวก และแม่น้ำโขง หรือโดยมากับซากสุกรป่วยตายที่ปล่อยทิ้งให้ลอยมากับสายน้ำตลอดเวลา จากนั้นจึงได้แพร่ลามอย่างรวดเร็วเข้ามาสู่พื้นที่การเลี้ยงของหลาย ๆ อำเภอตามแนวชายแดนก่อน ได้มีรายงานเป็นเอกสารประกาศกำหนดเขตโรคระบาดสัตว์ชั่วคราวของพนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับสัตวแพทย์ประจำท้องที่ว่า ได้เกิดเหตุ มีชนิดโรคระบาดสัตว์ชื่อ โรคพาร์อาร์เอส (PRRS) ของสุกรขึ้นในบางจุดของฟาร์มเลี้ยงขนาดเล็กและรายย่อยที่ทำให้สุกรเลี้ยงขังและสุกรเลี้ยงแบบปล่อยทิ้งของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงต้องเสียหายจากโรค และในเวลาต่อมาก็ได้พบว่ามีโรคติดโรคเสียหายรุนแรงเช่นนั้นเกิดขึ้น ๆ อีก ที่จำเป็นต้องห้ามมิให้มีการเคลื่อนย้ายสัตว์ (สุกร) ทั้งต้องทำลายตัวสัตว์ป่วยและชนิดสัตว์นั้นแม้ตัวปกติแต่เลี้ยงอยู่ในอาณาบริเวณใกล้เคียง (ภาพประกอบจากสื่อต่างประเทศ)

เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นต่อเนื่องแพร่ลามอย่างรวดเร็ว เข้าฝั่งตัวในหลาย ๆ พื้นที่อำเภอชั้นใน ลึกเข้าสู่ อำเภอเมือง ตลอดทั่วทุกอำเภอโดยใช้เวลาไม่นานนักก็ได้แพร่กระจายออกไปไกลมากยิ่งขึ้นไปสู่กลุ่มจังหวัด ของภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ข้ามภูมิภาคติดไปทั่วทั้งภาคอีสาน ทั้งตอนบนและตอนล่างใน ปี พ.ศ. 2563 ทั้งปี จากปรากฏการณ์ความเสียหายอย่างหนักที่ไม่ประสงค์กล่าวถึงสาเหตุ หรือไม่มีการ แสดงออกถึงความพยายามสื่อสารประชาสัมพันธ์ การระบุดึงเชื้อโรคที่เป็นสาเหตุที่เจาะจงชัดเจนได้เข้า สู่ประเทศไทยในระดับก่อตัวอย่างจริงจังแล้ว แม้ด้วยความพยายามสกัดกั้นจากหลาย ๆ ภาคส่วนของ หลาย ๆ หน่วยงาน แต่กรณีเหตุการณ์ความเสียหายอย่างหนักหน่วงกลับยังคงแพร่ลามออกไปในพื้นที่ ภูมิภาคอื่น ๆ ขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรเองได้เผยแพร่เหตุการณ์ความสูญเสียใหญ่หลวงไปในสื่อสังคม หลาย ๆ เทคโนโลยี ช่องทางการติดต่อสื่อสารของยุคสมัยว่า สามารถพบโรคสุกรกลับน่าสะพรึงกลัวนี้ได้ทีละจังหวัด ๆ จน พบเห็น รับทราบเป็นการทั่วไปแม้จากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในระดับสูง และรัฐบาล ทราบกันดีว่าใน ระดับฟาร์มยิ่งยวดขึ้นแนวหน้าทำแบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่พยายามป้องกันล่วงหน้าด้วยงานเชิงรุกใน ระบบ-นานาวิธีการในระดับเข้มข้นยาวนานก็ตาม ซึ่งก็ได้ติดโรคเข้าฝูง เสียหายถึงขั้นต้องทำลายสุกรทุกตัว ในที่สุดเช่นกัน กล่าวโดยรวมแล้วมิได้มีการแสดงออกอื่นใดให้เห็นชัดสู่สายตาสาธารณชน นอกเหนือไปจากการกล่าวถึง ประชาสัมพันธ์เพื่อการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าไว้เพียงแค่ว่า ได้มีชนิดโรค ระบาดฟิอาร์อาร์เอส ขึ้นในกลุ่มสุกรเลี้ยงของพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งชนิดโรคนี้ก็จัดเป็นชนิดโรคระบาดสัตว์ชนิด โรคหนึ่งตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และประสงค์ขออนุมัติใช้หมวดเงิน-งบกลาง-เหตุ ภัยพิบัติเพื่อการชดเชยในการทำลายสุกรจากภาครัฐ แต่โดยความเป็นจริงแล้วความสูญเสียอย่างใหญ่ หลวงซึ่งมีลักษณะเป็นโรคระบาดสัตว์ก็จะถูกกล่าวถึงเพียงถ้อยคำว่าได้เกิดปรากฏการณ์ โรคระบาดติดต่อ รุนแรงน่าสะพรึงกลัวของสุกร (swine highly epizootic and dreadful disease) ขึ้นเป็นเหตุผิดปกติ อย่างยิ่งในประเทศไทย ขณะเดียวกันในหัวของปี พ.ศ. 2563-2565 ประเทศอื่น ๆ ทั่วภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็มีรายงานการเกิดโรค ASF โดยการได้แจ้งต่อ WOAH (OIE) เพื่อให้ทราบ สถานการณ์การติดโรค แม้ในประเทศที่เป็นหมู่เกาะ พื้นที่เล็ก ๆ ตั้งห่างไกลจากพื้นที่การเลี้ยงอื่นทั่วไป เช่น หลาย ๆ เกาะของฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ตีมอร์เลสเต้ ปาปัวนิวกินี หรือในเอเชียใต้ เช่น อินเดีย ภูฏาน เนปาล โรค ASF ได้เกิดรุนแรง เสียหายมากที่สุดกับฝูงสุกรภาคกลางพื้นที่ที่มีการเลี้ยงหนาแน่น ทั้งแหล่งภาคตะวันออกซึ่งติดโรคเป็นมาก่อน แล้วจึงแพร่ลามเข้าสู่แหล่งภาคตะวันตก ในราวตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2564 ซึ่งในหัวปีนั้นเองน่าจะมีจำนวนประชากรสุกรเลี้ยงทั้งแม่พันธุ์และสุกรขุนโดยรวมลดลงอย่าง มากและรวดเร็วเป็นประวัติการณ์ หลากหลายชนิดผลิตภัณฑ์และวิธีการที่ได้ถูกนำมาใช้แต่ก็ไม่เป็นผล

การติดโรคเข้าแพร่สู่พื้นที่การเลี้ยงในภูมิภาคตะวันตกที่มีการเลี้ยงหนาแน่น คาดคะเนกันว่าเกิดจากการลักลอบนำเอาสุกรป่วยจำนวนมากจากภูมิภาคอื่นมาทำการฆ่าฉุกฉิน ขำแหละ เนื่องจากการเป็นตลาดใหญ่สุดของผู้บริโภค สามารถกระจายระบบการขายในปริมาณมากที่สุดได้ทั่วไป

ตลอดระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา (2563-2565) แต่ละฟาร์มเลี้ยงสุกร อันเป็นฟาร์มเลี้ยงในทุกลักษณะ ในเรื่องของแบบวิธีการเลี้ยง การดำเนินการหรือข้อปฏิบัติฉุกฉิน หรือสามัญสำนึกของผู้ครอบครองซึ่งทรัพย์สินอันเป็นตัวสุกรมีชีวิตในทันทีที่เมื่อได้รับผลกระทบเข้าสู่ฝูง หรือเมื่อมีสิ่งบอกเหตุสำคัญหนึ่งใดเชื่อว่ากำลังเริ่มติดเชื้อไวรัสร้ายแรงนี้เข้าสู่ฝูงก็มักทำไปในแนวทางว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งยุติปัญหาของตนเองก่อน โดยต้องทำทุกวิธีการอย่างฉับพลันทันทีที่ต้องไม่ให้มีตัวสุกรมีชีวิตใดเหลือเลี้ยงอยู่ภายในฟาร์มเลย กับทั้งผู้เลี้ยงรายอื่น ๆ ใกล้เคียงกันหรือแม้ห่างไกลออกไปของต่างจังหวัด ต่างภูมิภาคด้วย ทุก ๆ รายจำเป็นต้องเร่งรีบ และบางครั้งกระทำต่อเนื่องไปตลอดทั้งในเวลากลางคืน โหมกระหน่ำขายสุกรใหญ่ สุกรกลาง สุกรรุ่น ไปจนถึงกลุ่มตัวเล็กที่สุดที่ขนาดน้ำหนักยังพอขายได้ ในฝูงสุกรพันธุ์ก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นสุกรพันธุ์แท้เลือดเดียวชั่ว ปู ยา ตา ยาย (GP) หรือฝูงแม่พันธุ์เลือดไขว่ LY (PS) เพื่อผลิตลูกเลี้ยงเป็นสุกรขุนสามเลือด (DLY) รวมทั้งฝูงพ่อพันธุ์สุกร หลักปฏิบัติขณะนั้นคือจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งรีบที่สุดให้ทำลาย (ขาย) สุกรในครอบครองทิ้งเสียทั้งหมด ผู้เลี้ยงทุก ๆ รายกระทำเหมือนกันตลอดทั่วทั้งอาณาบริเวณ ทั้งพื้นที่กว้างใหญ่ของแหล่งการเลี้ยงที่เคยมีการเลี้ยงมาก่อนอย่างหนาแน่น สอดคล้องกับนโยบายการกำจัดโรคสัตว์แพร่ระบาดร้ายแรงของทางราชการ แทบจะทุกกรณีเหตุการณ์ในเรื่องของการตรวจวินิจฉัยยืนยัน หรือเพื่อการชันสูตรโรคตามหลักวิชาการจึงถูกมองข้ามไปในทันที ไม่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติกัน โดยใช้คำพูดที่ว่า วิธีการ depopulation เป็นวิธีจัดการปัญหาหนึ่งเดียวที่ดีที่สุด แล้วทั้งกิจการให้หยุดทำการเลี้ยงสุกรเป็นเวลาหนึ่ง เพื่อให้เชื้อโรคจางหาย จนหมดสิ้นไปจากระบบ หวังว่าจะได้กลับมาทำการเลี้ยงครั้งใหม่เมื่อถึงเวลาเหมาะสม ตัวสุกรมีชีวิตทั้งหมดจึงถูกเปลี่ยนให้เป็นเงินสดถือในมือ

แต่เมื่อเหตุการณ์เริ่มผ่านไปเป็นเวลาหนึ่งจนเมื่อปริมาณการเลี้ยงสุกรโดยรวมถูกพิจารณาเห็นชัดว่าเริ่มเบาบางลงเป็นอย่างมากแล้วในพื้นที่ใหญ่หนึ่ง ๆ ประกอบกับการทยอยมีข้อมูล ข่าวสารเพิ่มเติมจากแหล่งสำคัญการเลี้ยงใหญ่ของประเทศจีน และประเทศเพื่อนบ้านอื่นหลายประเทศ เช่น กลุ่มเวียดนาม ที่ประสบเหตุมาก่อนหน้าและจำเป็นต้องยื่นหยุดทำการเลี้ยงต่อไป ต่างบ่งชี้ไปในแนวทางที่ว่า เมื่อประสบเหตุจะไม่จำเป็นต้องทำลายสุกรทั้งทั้งหมดทุกตัวในฝูงโดยทันทีอีกต่อไป แต่ให้ใช้วิธีการเน้นคัดแยกออกไปโดยเร็ว หรือเพียงเลือกทำลายทิ้งแบบถอนฟัน (tooth extract) เฉพาะซี่ที่มีปัญหา คือเครื่องครัดในการนำออกไปเฉพาะตัวที่ป่วยเริ่มแสดงอาการ หรือสุกรตัวที่ต้องสงสัย กับตัวที่ได้ตรวจพิสูจน์พบว่าให้ผลบวกยืนยัน (จากเลือด ซีรัม สิ่งคัดหลั่งอื่น) ทยอยทำไปเรื่อย ๆ อย่างไม่สิ้นสุด บังคับให้สภาพการณ์ปัญหาการป่วย การตายของสุกรทุเลาเบาบางลง หรือจนค่อยหมดสิ้นไปเอง ผลลัพธ์ต่อ ๆ มาในปี พ.ศ. 2564-2565 ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงส่งผลให้ในบางราย หรือหลาย ๆ รายแม้เป็นฟาร์มทั่วไป หรือฟาร์มขนาดใหญ่ก็ยังคงพยายามเก็บรักษาตัวสุกรไว้ให้ได้ในจำนวนมากที่สุด กับทั้งเตรียมการสร้างฝูงสุกรแม่พันธุ์รุ่นใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา แม้จะต้องใช้วิธีคัดเตรียมพันธุ์กรรมขึ้นมาจากกลุ่มสุกรขุนเพศเมียที่เหลือรอด มีชีวิตอยู่ หรือนำเข้ามาจากฝูงต้นทางที่ยังไม่เคยสัมผัสเชื้อพิษนี้เลย จึงส่งผลให้มีตัวสุกรในประเภท และชนิดต่าง ๆ ไว้จำนวนหนึ่ง เช่น ฝูงสุกรแม่พันธุ์เพื่อการผลิตลูก สุกรรุ่นพันธุ์ สุกรสาว กลุ่มสุกรนางล่าดับครอกที่ 1 หรือ 2 เหลือให้เลี้ยงอยู่บ้าง ถึงแม้จะเป็นส่วนหนึ่ง หรือจะเป็นส่วนน้อยกว่าเดิมมากก็ตาม แต่โดยรวมแล้วยังคงอยู่ในสภาพการณ์ที่เมื่อประเมินให้ถึถ้วนแล้ว ทุกกรณีก็ยังไม่สามารถทำการฟื้นฟูกลับมาเลี้ยงใหม่อย่างจริงจังได้เลย สังเกตได้ว่าการเลี้ยงในโรงเรือนระบบปิด แยกโดดเดี่ยว และทุ่มเทในกระบวนการสร้างความมั่นคงปลอดภัยเชิงชีวภาพแบบองค์รวมสามารถจัดการปัญหาจนได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าเป็นอันมาก

ปริมาณการเลี้ยงการผลิตสุกรในเรื่องจำนวนตัวสุกรยังมีความคลุมเครือ ไม่มีข้อมูลตัวเลขจริง โดยกรอบใหญ่ปัจจุบัน กับตัวโครงสร้างใหญ่ทั้งหมดได้ถูกผู้ที่อยู่ในวงการคาดคะเนว่าคงมีเหลืออยู่เพียงประมาณครึ่งหนึ่งของตัวเลขก่อนหน้าประสบเหตุการณ์ ASF (คือเทียบกับข้อมูลห้วงปี พ.ศ. 2561-2562) ในปลายปี พ.ศ. 2565 มีปรากฏเป็นข่าวว่า ฝูงสุกรป่าในเขตอุทยานแห่งชาติล้มตายหลายตัวด้วยอาการต้องสงสัยว่าติดโรค ASF ซึ่งโดยวิธีการดำรงชีวิตของฝูงสุกรป่าแบบอยู่ตามธรรมชาติ การย้ายถิ่นหากิน พฤติกรรมการอยู่อาศัยจะทำให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายหมุนเวียน ฝังตัวอยู่ต่อไปไม่จบสิ้น เช่นเดียวกับสิ่งที่ได้เกิดในต่างประเทศที่จัดการควบคุมโรคยากยิ่ง เช่นในหลาย ๆ ประเทศของยุโรปตอนกลาง เช่น อิตาลี เยอรมนี เชค และเบลเยียม เป็นต้น

3.3 ผลการเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉิน หรือจำเป็น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร

ผลการดำเนินงานลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรระหว่างวันที่ 29 มีนาคม ถึง 30 กันยายน 2563
ในส่วนที่จ่ายแล้ว

จังหวัดที่ดำเนินการ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	จำนวนสุกร (ตัว)	ราคาขอใช้สุกร (บาท)
1. เชียงราย	148	2,199	6,872,686.50
2. ลำพูน	108	13,601	58,458,060.00
3. แพร่	2	28	135,825.00
4. เชียงใหม่	252	8,593	32,247,491.25
5. ลำปาง	1	32	57,244
รวม	511	24,451	97,771,306.75

จนกระทั่งในเช้าวันอังคารที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2565 กรมปศุสัตว์ได้เปิดแถลงข่าวอย่างเป็นทางการที่กรมปศุสัตว์ ถึงการที่ห้องปฏิบัติการตรวจชันสูตรโรคสัตว์ได้ทำการตรวจโดยวิธีพีซีอาร์ พบสารพันธุกรรมของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASF) ให้เป็นครั้งแรกของประเทศไทย โดยเป็นตัวอย่างการป้ายเก็บเลือดจากผนังโรงฆ่าสุกรแห่งหนึ่งท้องที่จังหวัดนครปฐม ที่ยืนยันได้เป็นผลบวก สัปดาห์ถัดมาสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2565 ได้มีการประชุมคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อรวบรวมความคิดเห็น กำหนดจุดยืนกับสิ่งที่เป็มนหันตภัยต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่ของประเทศ และเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ได้ออกเอกสารเสนอแนะในการวางแผนทางจัดการแก้ไขปัญหาในระดับประเทศต่อไป ชื่อ “ข้อเสนอแนวทางการรับมือกับปัญหาการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรในประเทศไทย” ประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิตทั้งระบบ กับเจ้าหน้าที่ ทั่วทุกภาคส่วนได้พิจารณาทบทวนถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานที่ได้ปฏิบัติมาเพื่อการป้องกัน การต่อสู้ปัญหา และสิ่งซึ่งควรได้ร่วมมือกันดำเนินการ จัดสร้างจัดทำให้มีขึ้นมาต่อไป เช่น ให้มีระบบประกันภัยจากการสูญเสียด้วยเหตุสุขภาพ โรคระบาดสัตว์

นับจากนั้นมาจึงได้เริ่มทยอยให้มีการประกาศกำหนดเขตโรคระบาดสัตว์จากทางราชการในกรณีแจ้งเหตุความเสียหายจากการติดโรคร้ายแรงนี้ มุ่งหมายห้ามการเคลื่อนย้ายสัตว์และการนำจ่ายเงินชดเชยจากภาครัฐกรณีการได้ดำเนินการทำลายสัตว์ของเกษตรกร เน้นการจ่ายเงินให้กับรายย่อยของฝูงสุกรติดเชื้อในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคที่ระบุชื่อชนิดโรคว่าเป็น โรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASF) อย่างชัดเจน

ที่ปรากฏเป็นข้อมูลสากลของ FAO (2023) ในรอบหนึ่งปีของเหตุการณ์เกิดโรค ASF ในประเทศไทย จนถึงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2566 ได้มีกรณีการเกิดโรคแล้ว 114 เหตุการณ์จาก 36 จังหวัดของทั้งประเทศ อันได้แก่ (ตัวเลขในวงเล็บคือจำนวนครั้งที่ได้เกิดเหตุการณ์ในจังหวัดเท่าที่ได้มีรายงาน)

ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
กรุงเทพมหานคร (1)	เชียงใหม่ (7)	บุรีรัมย์ (5)	ชุมพร (6)
ฉะเชิงเทรา (1)	กำแพงเพชร (1)	ชัยภูมิ (3)	กระบี่ (4)
ลพบุรี (1)	แม่ฮ่องสอน (2)	กาฬสินธุ์ (1)	นครศรีธรรมราช (9)
ประจวบคีรีขันธ์ (2)	น่าน (2)	ขอนแก่น (2)	พังงา (2)
ราชบุรี (2)	นครสวรรค์ (1)	มหาสารคาม (2)	พัทลุง (9)
สุพรรณบุรี (3)	พิจิตร (1)	นครพนม (2)	ระนอง (1)
เพชรบุรี (1)		นครราชสีมา (3)	สงขลา (4)
		หนองบัวลำพู (3)	สุราษฎร์ธานี (6)
		หนองคาย (1)	ตรัง (5)
		ร้อยเอ็ด (4)	
		ศรีสะเกษ (6)	
		อุบลราชธานี (9)	
		อุดรธานี (1)	
		มุกดาหาร (1)	

ในแง่มุมมองของการพิจารณามองเห็นถึงปัญหาการแพร่ลามของโรคระบาด ASF ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ประเทศไทย หรือประเทศอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบ ต่างก็มีบริบททางสังคมต่างล้วนอยู่ในลักษณะเดียวกัน คือนับตั้งแต่มีการเริ่มก่อตัวของปัญหาขึ้นจากแม่เพียงจุดเล็ก ๆ ในบางจุด บางพื้นที่ สู่การเพาะขยาย ทวีวงกว้างมากยิ่งขึ้น จนเป็นการแพร่ระบาดรุนแรงต่อเนื่องอย่างไม่มีจุดจบ เกินความสามารถที่จะควบคุม (containment) นักวิเคราะห์ต่างก็ได้มีกระบวนการความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงความสำเร็จ ความล้มเหลว กับทั้งการศึกษาถึงมูลเหตุ ปัจจัยสำคัญชี้ขาดอื่น (crucial factors) ที่เกี่ยวข้อง มีผลต่อการควบคุมโรค การกำจัดโรค โดยได้บ่งชี้ไปในแนวทางที่ว่า สืบเนื่องมาจากความต้องการประโยชน์ทางธุรกิจ ให้ได้มากที่สุดจากแต่ละครั้งของการจัดการมวลรวมทั้งกลุ่ม หรือจำนวนประเภทสุกรป่วยติดเชื้อ (sick animal) สุกรสัมผัสเชื้อ (contact animal) กับซากสุกรล้มตาย (carcass) ที่เห็นว่าน่าจะยังพอนำไปใช้ทำประโยชน์หนึ่งใดได้ จึงมีการนำเคลื่อนย้าย ขนส่งแบบเป็นกลุ่มก้อนจากจุดแรกเริ่มไปยังทุกแห่งหนที่แม่อยู่ห่างไกลออกไป และทำในรูปปกปิดซ่อนเร้น ยากลำบากเกินกว่าทุกวิธีการที่จะบังคับควบคุมจากหน่วยงานหนึ่งใดได้ หรือแม้แต่จะเป็นการประสานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐหลายฝ่ายเข้าด้วยกันแล้ว เชื้อพิษจึงแพร่กระจายไปกับตัวสุกรติดเชื้ออมโรค ซากสุกร ชิ้นส่วนชำแหละ กับทั้งผลิตภัณฑ์ที่มีได้ปรุงสุกในปริมาณมากทุกครั้งเมื่อมีการขนส่ง เคลื่อนย้าย ในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ของสังคมโครงสร้างหลวม (loose structure society) ที่อาจใช้วิธีการเจรจาต่อรองกัน เสนอผลประโยชน์ต่างตอบแทน แลกเปลี่ยนกัน สมประโยชน์กัน ตลอดกับทั้งการที่ผู้คน ประชาชนทั่วไปที่ย่อหย่อน ไม่สนใจเรื่องกฎหมาย ระเบียบ วินัย ไปจนถึงความไม่รู้ ไม่ทราบ ร่วมกับการใช้ความกล้า บังอาจที่จะละเมิดกฎหมายกระทำไปเพื่อแลกกับเงิน

ตอบแทน จึงทำให้วิธีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ถึงแม้จะเขียนไว้ดีเพียงใดก็ไม่อาจบังเกิดผลเท่าที่ควรจะเป็น

ภาพรวมการเลี้ยงการผลิตสุกรของประเทศไทยในอนาคตอันใกล้ หรือถัดต่อจากนี้ไปถูกประเมินไปในแนวทางว่า ที่ยังจำเป็นต้องคงมีอยู่ต่อไปสนองตอบทางด้านความมั่นคงอาหาร เพื่อการช่วยกันผลิตแหล่งโปรตีนจากสัตว์บกเพื่อการบริโภคอย่างเพียงพอของผู้คนในประเทศ หากจะฟื้นฟูกลับมาทำการเลี้ยงอีกก็จะเหลืออยู่ในจำนวนราย หรือกิจการ ที่ต้องไม่มากดังเช่นแต่ก่อนในหลาย ๆ ทศวรรษก่อนหน้า ที่เคยประมาณการกันว่าแต่เดิมนั้นจำนวนผู้เลี้ยงที่อาจเคยมีมากถึงกว่า 200,000 ราย จะสามารถกลับมาทำการเลี้ยงต่อไปในระดับตัวเลขหลักไม่กี่หมื่นราย มีลักษณะทุนนิยมสูง เป็นกิจการขนาดใหญ่ ทำการผลิตแบบเข้มข้น ต้องเน้นมิติใหญ่ของระบบสุขศาสตร์-สุขอนามัย หรือความมั่นคงปลอดภัยเชิงชีวภาพที่มีประสิทธิภาพ (effective biosecurity) แบบยิ่งยวด ในจำนวนนี้น่าจะเป็นรายใหญ่ที่เลี้ยงตัวสุกรจำนวนมากแบบอุตสาหกรรมเป็นหลักเพียงไม่กี่พันราย กระจายไปในหลาย ๆ ภูมิภาคของประเทศ เป็นกิจการเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงคึกคัก อันเป็นที่รู้จักกันในวงการธุรกิจสุกรของประเทศมานานหลายปีที่ผ่านมา และเมื่อพิจารณาถึงความมั่นคงของกิจการในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันอาจจะต้องต่อยอดโดยมีธุรกิจหนุนนำต่อเนื่องในแบบ further คือให้มีกิจการฆ่าชำแหละ ตัดแต่ง แยกชิ้นส่วน แปรรูป ทั้งต้องทำการตลาดผลิตภัณฑ์บางประเภท หรือชนิดที่เป็นผลธุรกิจสืบเนื่องไปปลายน้ำ สู่การกระจายสินค้าเชิง logistics จนถึงผู้ซื้อผู้บริโภคด้วย

ลักษณะเช่นที่กล่าวถึงจึงส่งผลให้มีการแข่งขันกันเกือบทุกด้านอย่างสูงยิ่งขึ้น คือ ผู้เลี้ยงต้องมีความรู้ความสามารถจนเกิดสัมฤทธิ์ผลในการลดความสูญเสีย-เสียหาย การต้องคัดทิ้งไปจากเหตุสุขภาพที่เกิดกับตัวสุกรให้เหลือน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในเชิงหลักวิธี เทคนิคทางวิชาการ ที่มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้ได้ปริมาณผลิตผลอย่างเป็นรูปธรรม ให้เพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับในระดับตั้งแต่ฟาร์มเลี้ยงต้นทาง ตัดสินกันด้วยจำนวนตัวสุกรที่ผลิตได้ต่อหัวเวลา กับทั้งน้ำหนักตัว จนถึงสุขภาพและคุณภาพตัวสุกร คุณภาพซากฆ่าชำแหละที่ดี ตรงความต้องการตลาด ทุก ๆ รายต่างจำเป็นต้องแสวงหาปัจจัยผลิตที่ในมิติด้านราคา ต้นทุนการซื้อ การจัดหาวัตถุดิบต้องลดน้อยลง แต่ต้องคงคุณภาพที่ดีกว่าต้องชนะรายอื่น ที่สำคัญคือ มีแก่นความรู้อย่างแท้จริง มีการประยุกต์ใช้ ตลอดทั้งเป็นเจ้าของความเชี่ยวชาญ ความชำนาญภาคสนามที่ใช้งานได้ตลอดเวลาอย่างรอบด้าน มีความแม่นยำที่ต้องถูกวิเคราะห์สังเคราะห์ ถูกประยุกต์ใช้ นำออกมาใช้ได้จริง ที่ไม่ใช่เพียงแค่มิในตำรา อาทิ ในภาคส่วน ปัจจัยผลิตด้านวัตถุดิบอาหารสุกรจากแหล่งต่าง ๆ แม้จะเป็นการนำเข้า และการประกอบสูตรอาหารสำเร็จตามกลุ่มอายุตลอดห่วงการเลี้ยง การสร้าง จัดหาพันธุ์สุกรที่ดีให้ผลผลิตสูง แข็งแรงทนทานต่อโรคร้ายไข้เจ็บ มีแหล่งพันธุ์กรรมที่เหมาะสม เลี้ยงง่าย โตเร็ว ฟาร์มต้องมีงานการบริหารที่ดีในทุกแผนงาน มีการวางแผน การจัดการเชิงระบบทั้งหมดในฟาร์มผลิตสุกรที่ต้องยึดถือประโยชน์ของหน่วยธุรกิจเป็นที่ตั้ง โดยขับเคลื่อน

ดำเนินการต่อไปท่ามกลางการตลาด การพาณิชย์ที่มีการแข่งขันระดับภูมิภาคและกระแสสากลตลอดเวลา มีความผันผวนสูงยิ่ง ไม่แน่นอน คาดการณ์อนาคตได้ยาก เป็นต้น

มิติใหม่ของการเลี้ยงสุกรนับต่อจากนี้ไปจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า หลีกเลี้ยงไม่ได้เลยที่จะต้องใช้องค์ความรู้หลัก (core knowledge) ไปในแนวทางด้านการจัดการสุขภาพฝูงสุกร จัดการตอบโต้ได้ดี-ทันทั่วทั้งกับโรคสำคัญต่าง ๆ ความผิดปกติที่เกิดกับสภาพร่างกาย โรคติดเชื้อร้ายแรงของฝูงสุกรที่อยู่รายรอบ ยังคงคอยบั่นทอน ทำลาย ทำให้สูญเสียทางเศรษฐกิจสูงยิ่ง ดังเช่นโรค ASF ซึ่งชัดเจนว่าเป็นโรคอุบัติขึ้นมาใหม่ แต่ก็ยังคงต้องมีปะปนอยู่ต่อไปในการเลี้ยงระดับต่าง ๆ อย่างแน่นอน กับทั้งโรคร้ายแรง โรคสำคัญอื่น ๆ ซึ่งก็ยังคงพบการคุกคาม สร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจต่อเนื่องเรื่อยมาตลอดสี่ถึงห้าทศวรรษที่พบเห็นอยู่ ซึ่งมีทั้งกรณีโรคติดเชื้อสุกรที่สามารถตรวจเห็นเด่นชัด กับที่แฝงเร้นไม่แสดงออกมาให้สังเกตเห็น รวมถึงการตัดสินใจสำคัญทุกครั้งของผู้บริหารระดับสูงอย่างรอบคอบ รัดกุม โดยการได้ข้อมูล ข่าวสาร สารระเทศที่เป็นประโยชน์ ถูกต้อง ทั้งมากเพียงพอ มีการกำหนดวางนโยบาย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีที่จะตอบโต้ต่อผู้ หรือต้องวางระบบเฝ้าระวังโดยสร้างสิ่งบอกเหตุแต่เนิ่น ๆ ที่ใช้ได้ผลจริง (effective early warning system) ให้มีการกำหนดเป็นแผนงานในเชิงรุก ทำการป้องกันอย่างเข้มข้นไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพและโรคเกิดขึ้น ท้ายสุดคือให้มีการกำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบทำให้ได้ตามตัวเลขเป้าหมายตลอดทั่วทั้งองค์กรที่ต้องทำให้เต็มกำลังความสามารถ มิติของ knowledge based production system จากประสบการณ์ความชำนาญแท้จริงจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการเลี้ยงการผลิตสุกรให้เป็นภาคส่วนหลักผลิตแหล่งอาหารโปรตีนจากสัตว์บกเพียงพอกับการเลี้ยงพลเมืองของประเทศ และมุ่งหวังในการส่งออกนำเงินตราเข้าประเทศต่อไป.

Readings:

- กรมปศุสัตว์ (2563). ชุดสื่อพาวเวอร์พ้อยท์ประกอบการนำเสนอผลการดำเนินงานในแผนเตรียมความพร้อม ใน การประชุมคณะกรรมการอำนวยการป้องกันควบคุมและกำจัดโรค ASF ครั้งที่ 3. ณ ห้องประชุม 134-135 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กทม. วันที่ 13 พฤศจิกายน 2563.
- <https://www.fao.org/animal-health/situation-updates/asf-in-asia-pacific/en>. African swine fever (ASF) situation update in Asia & Pacific. 22 December 2022, 08:30 hours; Rome.
- <https://www.prachachat.net/economy/news-970897>
- Chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://dld.go.th/th/images/stories/hotissue/asf/ContingencyPlanAndCPG2.pdf
- <https://promedmail.org/promed-post/?id=20220116.8700882>
- <https://www.reuters.com/markets/commodities/pet-pigs-death-prompts-african-swine-fever-probe-thailand-2022-01-08/>

- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339549>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339550>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339551>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339552>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339553>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339554>
- <https://empres-i.apps.fao.org/event-report/339555>
-

.....